

ประโยค ป.ธ. ๓
 ปัญหา บาลีไวยากรณ์
 สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๕๙

---

๑. สระในบาลีภาษามีเท่าไร ๆ อะไบบ้าง ๆ จัดเป็นคู่ไว้เท่าไร ๆ อะไบบ้าง ๆ สระไหนเกิดใน ๒ ฐาน ๆ
๒. สนธิกริโยปกรณ มีเท่าไร ๆ อะไบบ้าง ๆ เสวทานิ, กิเมวิทํ ตัดและต่ออย่างไร ๆ
๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้
  - ก. คำว่า “ภควนฺตา ภควนฺโต” นั้น มีวิธีใช้ต่างกันอย่างไร ๆ
  - ข. ปาปิโย, สุขุโม เป็นคุณนามชั้นไหน ๆ
  - ค. คำว่า “๕๕” และ “๕๕” ตรงกับศัพท์สังขยาว่าอย่างไร ๆ
  - ฅ. อย์, เอกจุใจ เป็นศัพท์นามชนิดไหน ๆ
  - ง. อพยยศัพท์ แบ่งเป็นเท่าไร ๆ อะไบบ้าง ๆ
๔. กิฑุ ชาตุ และ มุจฺ ชาตุ เป็นสกัมมชาตุ หรือ เป็นอกัมมชาตุ ๆ จงแจก พุฑฺ ชาตุ (ในความตรัสรู้) ด้วยวิภัตติหมวดกวิสสันติ เฉพาะปรัศสพทมาตุ ๆ
๕. ปัจจัยที่สำหรับประกอบกับกริยาภิกตํ แบ่งเป็นกี่พวก ๆ แต่ละพวกมีปัจจัยอะไบบ้าง ๆ วรลาภี (บุคฺคโล), ฅมฺมสฺสวณฺ (จานฺ) เป็นรูป สาธนะ และปัจจัยอะไร จงตั้งวิเคราะห์หามาตุ ๆ
๖. น บุปฺพท กัมมชารยสมาส กับ น บุปฺพท พหุพพิหิสมาส ต่างกันอย่างไร ๆ อนฺจฺจริโย (ปาสาโท), อดฺตทตฺโต เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์หามาตุ ๆ
๗. ดัทธิตโดยย่อ แบ่งเป็นเท่าไร ๆ อะไบบ้าง ๆ การุณฺณํ, ยสวา (ชโน), โสฬสโม (โกฏฺจาทฺ) ลงปัจจัยอะไร ในดัทธิตไหน จงตั้งวิเคราะห์หามาตุ ๆ

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. สระในภาษาบาลีมี ๘ ตัว คือ อ อา อิ อี อุ อู เอ โอ จัดเป็นคู่ไว้ ๓ คู่ คือ อ อา เรียกว่า อวณฺโณ อิ อี เรียกว่า อิวณฺโณ อุ อู เรียกว่า อูวณฺโณ สระ เอ และ โอ ๒ ตัวนี้ เกิดใน ๒ ฐาน (คือ เอ เกิดที่คอกและเพดาน เรียกว่า กณฺฐตาอุโซ โอ เกิดที่คอกและริมฝีปาก เรียกว่า กณฺฐฏฺจโซ) ฯ
๒. สนธิกริโยปกรณฺ์ มี ๘ คือ โลโป ลบ ๑ อาเทโส แปลง ๑ อากโม ลงตัวอักษรใหม่ ๑ วิกาโร ทำให้ผิดจากของเดิม ๑ ปกติ ปรกติ ๑ ทีโฆ ทำให้ยาว ๑ รสฺสฺ ทำให้สั้น ๑ สณฺโณโค ช้อนตัว ๑ ฯ

เสวทานิ ตัดเป็น เสว - อิทานิ ถ้าสระ ๒ ตัวมีรูปไม่เสมอกัน ลบสระ เบื้องปลายบ้างก็ได้ คือ ลบสระ อิ ที่ศัพท์ อิทานิ เสีย ต่อเป็น เสวทานิ ฯ

กิเมวิทํ ตัดเป็น กี - เอว - อิทํ ระหว่าง กี - เอว สระอยู่หลัง นิคคหิต อยู่หน้า แปลงนิคคหิตเป็น ม ต่อเป็น กิเมว ระหว่าง กิเมว - อิทํ ถ้าสระ ๒ ตัวมีรูปไม่เสมอกัน ลบสระหน้า คือ อ ในที่สุดแห่งศัพท์ กิเมว ต่อเป็น กิเมวิทํ ฯ
๓. ได้ตอบคำถามต่อไปนี้
  - ก. ภควนฺตุตา ใช้เป็นทวิวจนะ สำหรับกล่าวถึงคน ๒ คน ส่วน ภควนฺโต ใช้เป็นพหูวจนะ สำหรับกล่าวถึงคนมากตั้งแต่ ๓ ขึ้นไป ฯ
  - ข. ปาปิโย เป็นคุณนามชั้นวิเสส สุกฺุโม เป็นคุณนามชั้นปกติ ฯ
  - ค. คำว่า ๕๕ ตรงกับศัพท์สังขยาว่า เอกฺนสฺสฺฐิ คำว่า ๕๕ ตรงกับศัพท์สังขยาว่า ปญฺจนฺวุติ ฯ
  - ฅ. อัย เป็นนิยมนวิเสสนศัพท์นาม เอกฺจฺจ เป็นอนิยมนวิเสสนศัพท์นาม ฯ
  - ง. อพยยศัพท์ แบ่งเป็น ๓ คือ อุปสัค ๑ นิบาต ๑ ปัจจัย ๑ ฯ

๔. กิฑู และ มุจฺ ชาติ เป็นได้ทั้งสกัมมชาติ และ อกัมมชาติ (กิฑู ชาติ และ มุจฺ ชาติ ถ้างง อ ปัจจยในหมวด รุฑฺ ชาติ เป็นสกัมมชาติ ตัวอย่าง กิฑุทธิ แปลว่า ย่อมต่อย หรือยอมทำลาย มุญจติ แปลว่า ย่อมปล่อย ถ้างง ย ปัจจย ในหมวด ทิวฺ ชาติ เป็นอกัมมชาติ ตัวอย่าง กิฑุชติ แปลว่า ย่อมแตก มุจฺจติ แปลว่า ย่อมหลุด ย่อมพ้น) ๑

แจก พุฑฺ (ในความตรัสรู้) ด้วยวิภัติหมวดภวิสสันติ เฉพาะปรัสสบท ดังนี้

ปรัส.	เอก.	พหู.
ป.	พฺชฺฉิสฺสติ	พฺชฺฉิสฺสนฺติ
ม.	พฺชฺฉิสฺสติ	พฺชฺฉิสฺสถ
อุ.	พฺชฺฉิสฺสามิ	พฺชฺฉิสฺสาม

๕. ปัจจยที่สำหรับประกอบกับกิริยาภิกตฺ แบ่งเป็น ๓ พวก คือ

กิตปัจจย อย่างนี้ อนฺต ตวนฺตฺ ตาวิ

กิจปัจจย อย่างนี้ อนฺย ตพฺพ

กิตกิจปัจจย อย่างนี้ มาน ต ตุน ตฺวา ตฺวาน ๑

วรลภิ (ปฺคฺคโล) เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในอรรดแห่งตัสสีละ ฉิ ปัจจย ตั้งวิเคราะห์ว่า วริ ลภติ สีเลนาติ วรลภิ (ปฺคฺคโล) หรือเป็นสมาสรูป ตัสสีละสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า วริ ลภิตฺ (ลพฺหฺ) สีลมฺสฺสาติ วรลภิ (ปฺคฺคโล) ๑

ธมฺมฺสฺสฺวานฺ (จานฺ) เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ ยฺ ปัจจย ตั้งวิเคราะห์ว่า ธมฺมฺ สฺสนฺติ เอตฺถาติ ธมฺมฺสฺสฺวานฺ (จานฺ) ๑

๖. ต่างกันอย่างนี้ คือ น บพฺพบท กัมมฺชารยฺสมาส สมาสที่มี น อยู่หน้า ปฏฺิเสช นามนาม แปลว่า มิใช่ หรือ หามิได้ เช่น น พฺราหฺมฺโณ = อพฺราหฺมฺโณ (อัย ชโน อ. ชนฺนี้) มิใช่พราหมณ์ ส่วน น บพฺพบท พหฺพพิหฺสมาส สมาส ที่มี น อยู่หน้า ปฏฺิเสชคฺคณนาม แปลว่า มิ...หามิได้ หรือไม่มี เช่น นคฺคิ ตสฺส สโมติ อสโม (ภควาพระผู้มีพระภาคเจ้า) ไม่มีผู้เสมอ หรือ หาผู้เสมอไม่มี ๑

อนจุลริโย (ปาสาทิ) เป็น น บุปพบท พหุพพิสมมาส ตั้งวิเคราะห์ว่า
นตฺถิ ตสฺส อจฺจริยนฺติ อนจุลริโย (ปาสาทิ) ฯ

อตฺตทตฺโต เป็น ญฺญูฐิตฺตปฺปฺริสสมาส ตั้งวิเคราะห์ว่า อตฺตโน อตฺโต
อตฺตทตฺโต ฯ

๗. ตัทธิตฺตโดยย่อแบ่งเป็น ๓ คือ สามัญญตัทธิต ๑ ภาวตัทธิต ๑ อพยยตัทธิต ๑ ฯ

การุณฺณํ ลง ญฺย ปัจจยฺ ในภาวตัทธิต ตั้งวิเคราะห์ว่า กรุณาย ภาโว
การุณฺณํ ฯ

ยสฺวา (ชโน) ลง วนฺตฺ ปัจจยฺ ในตทฺสสฺตติตัทธิต ตั้งวิเคราะห์ว่า
ยโส อสฺส อตฺถิติ ยสฺวา (ชโน) ฯ

โสฬสโม (โกฏฺฐาโส) ลง ม ปัจจยฺ ในปุรณตัทธิต ตั้งวิเคราะห์ว่า
โสฬสนฺนํ ปุรโณ โสฬสโม (โกฏฺฐาโส) ฯ